



Íslenska



Euskara



Español



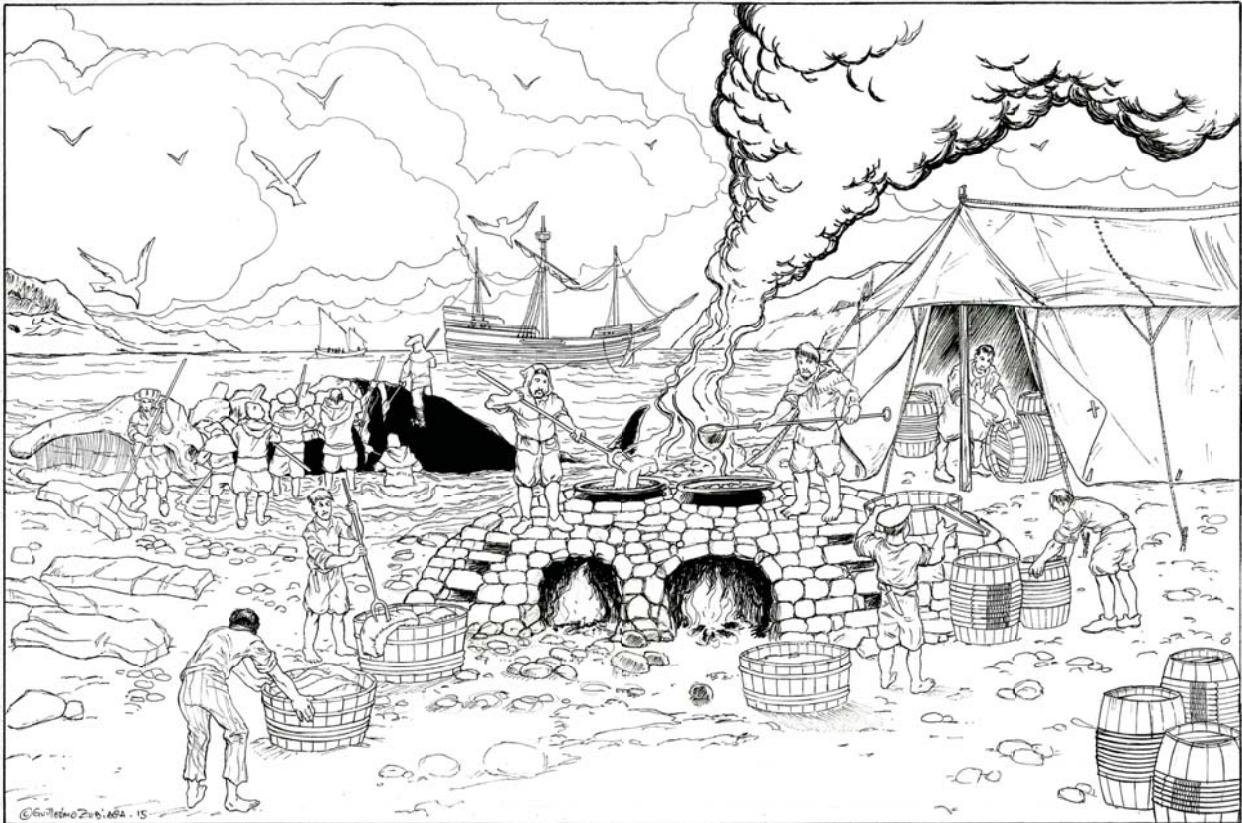
English



www.baskavinir.is / www.1615.info



Euskal baleazaleak



Euskaldunek aspaldian ekin zioten balearengandik lortutako produktuak ustiatzeari. Balearen arrantzarekin lotuta dagoen daturik zaharrena 670. urtekoa da. Batez ere, koipea lortzearren ehizatzen zuten balea, balearen gantza oso koipetsua baita; bikaina argia egiteko erregai modura erabiltzeko, nahiz kandelak eta xaboiak egiteko. Antza, Euskal Herrian XII. eta XIII. mendeetan bihurtu zen balearen arrantza produkzio-sektore independente. Euskaldunek bereziki euskal balea harrapatu nahi izaten zuten.

Amerika aurkitu ostean, Ternuan arrantza-toki oparoak zeudela jakin zuten europarrek. 1530-1600 aldian, euskaldunek urtean batez beste hamabost baleontzi bidali zituzten Ternuara. Red Bay zen lurralde hartako balea-eremu garrantzitsuen, Labradorreko hegoaldeko kostaldean. Mendearen amaiera aldera, euskaldun gutxiago abiatu ziren Ternuara; ziurrenik, balea gutxiago zeudelako, eta, horrez gain, Europan latza zelako egoera politikoa. Horrenbestez, XVII. mendearen hasieran, baleak harrapatzeko beste toki batzuk bilatzen hasi ziren euskaldunak. Horrela iritsi ziren, besteak beste, Islandiara, Spitzbergen irlotara eta Norvegiako iparraldera.

Arrantzarako gune egoki batera iristean, euskaldunek ainguratzeko toki on bat bilatzen zuten lehen-lehenik, eta, ondoren, labe bat eraikitzen zuten, estalpe eta guzti. Etxetik eramaten zituzten horretarako iltzeak, buztina eta adreiluak.

Ehiza txalupetan egiten zuten, arraun bidez mugiarazitako ontzi txikietan. Gehienetan, sei arraunlari izaten ziren txalupa bakoitzean, eta arpoilari eta lemazain bana. Hondartzan zatikatzen edo moztzen zuten balea, edo ontziaren alde batean. Ontziek dibidietak eta langetak izaten zituzten animalari buelta eman ahal izateko eta errazago zatikatzeko. Gantza zerrendatan ateratzen zuten, eta labera eramaten zuten, burdinazko edo kobrezko galdaratan urtzeko. Labeak berotzeko, ikatza eta abarrak erabiltzen zituzten, baita egosketan gainezka egiten zuen koipearen hondakinak ere.

Ternua: Sigrún Arnadóttir; Irtepeko arrantza: euskal; Murrizketa: Galdos; Zehaztu: Daxinua; Urte: Kalka; Mapa: Ahalizua; Surrut: Sifosua; Galdos: Galdos; Oinarri: Ingeberetua; Murrizketa: Ahalizua; Mapa: Kalka.





Íslenska



Euskara



Español



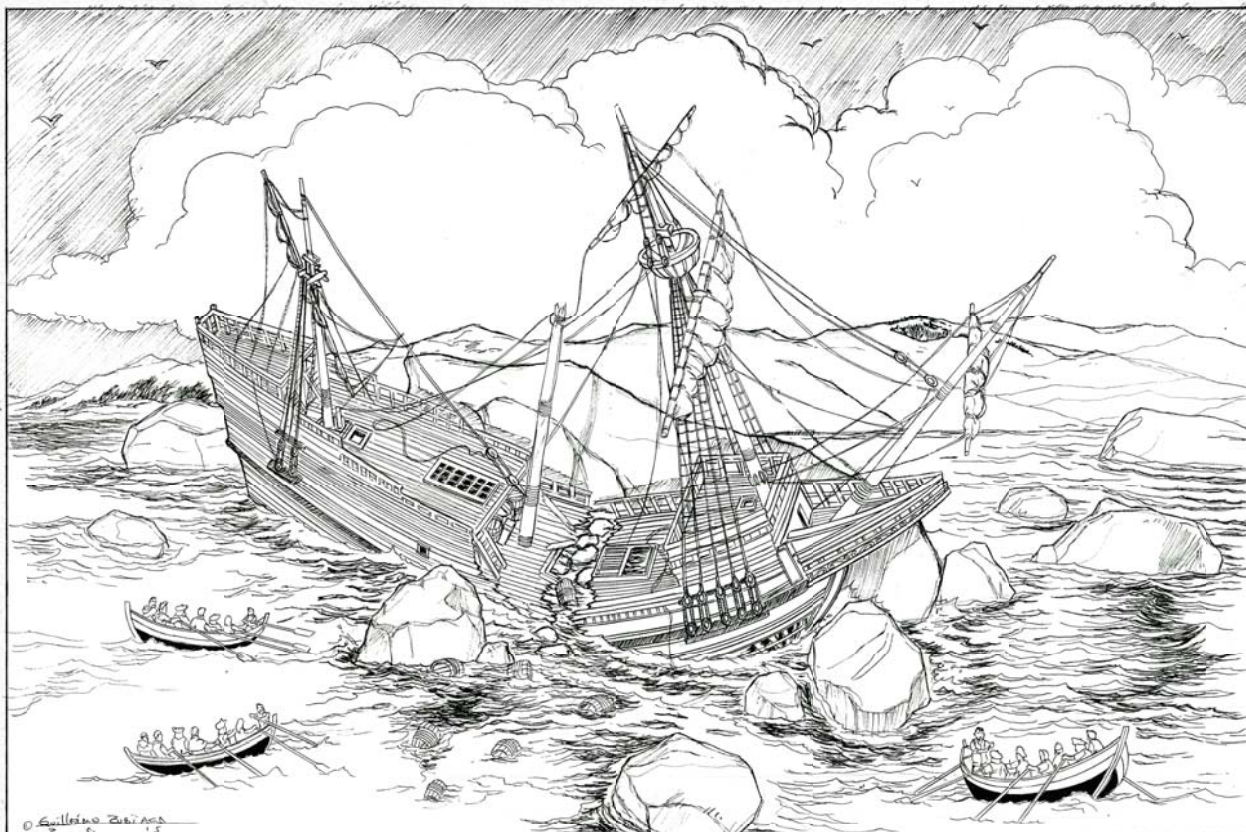
English



www.baskavinir.is / www.1615.info



Naufragioak



1615ean, udaren hasieran, baleontzi asko igaro ziren Hornstrandir ingurutik. Ontzi gehienek aurrera jarraitu zuten, baina gutxienez hiru islandiar uretan gelditu ziren. 1615eko irailaren 21ean, enbata sortu zen Strandir probintziako Reykjafjörður-eko fiordoan, eta bete-bete harrapatu zituen hiru ontzi haiek. Baleontzi horietako kapitainak Pedro de Agirre, Esteban de Telleria eta Martin de Villafranca ziren. Fiordoaren inguruan, izotz-bankisa bat zebilen noraezean, baina, haizeak bultzatuta, fiordoan sartu zen, eta suntsitu egin zituen Pedoren eta Estebanen ontziak. Martinen ontziak hondoa jo zuen hondartzan, eta suntsituta geratu zen. Hiru marinela hil egin ziren, eta kargaren zati txiki bat baino ezin izan zuten salbatu. 82 edo 83 naufragioak ezertxo ere gabe geratu ziren. Ekaitza baretu zenean, bertako batzuk laguntzeko asmoz hurbildu zitzaizkien, eta, errukituta, bertan geratzera gonbidatu zituzten. Beste islandiar batzuk, aldiz, agintarien beldur ziren, debekatuta baitzegoen atzerritarren lagun egitea. Inguruetako nekazari gehienak kezkatuta egongo ziren, segur aski, hainbeste jenderen kargu egin behar izateagatik.

Irudi: Spín Amundsen, Irupuru marinarren alde, Marrazale Gultzeno Zaldiko, Daxima, Urri Koka, Muga, Ahalaren Sumu Sifoson, Galtzagorako Oltur, Ingalterron, Maf Jenson, Adakalutara, Magoi Marinar, Tago Kautala.





Íslenska



Español



Euskara



English



www.baskavinir.is / www.1615.info



Dýrafjörður-eko gatazka



Zenbait idatzizko iturrik diotenez, Sandarreko Ólafur apaizak idatzitako “Spaensku vísur” (espainiako koplak) kasu, hamalau gizon horiek arpilaketan ibili ziren. Súgandafjörður fiordoan, Staður-eko kapilauari bisitaldia egin, eta «gauza asko lapurtu zizkioten». Handik Pingeyri aldera jo zuten, «lapurretan eta harrapaketan» jarraitzeko asmoz. Pingeyri-n, merkataritza-etxean sartu ziren, indarrez, eta gatza eta arrain lehortua lapurtu zituzten. Gero, Dýrafjörður fiordoaren sarreran zegoen arrantzale-etxola batean finkatu ziren, Skaganaust izeneko leku batean. Bertakoak beldurtu egin ziren, euskaldun horiek garai hartan ugariak ziren itsas piratak izango zirelakoan, 1614. urtean Vestmann uharteak arpilatu zituzten bezalakoak. Horregatik indarrak batzen hasi ziren berehala, ustekabeen eraso egiteko.

1615eko urriaren 30eko gauean, 30 islandiar, armatuta, euskaldunak zeuden etxolara joan ziren, eta guztiak hil zituzten. Guztiak, bat izan ezik: nerabe batek ihes egitea lortu zuen, eta ketxan Önundarfjörður fiordoraino heldu ziren naufragoengana iritsi zen.

Egiazko kontakizuna-ren arabera, bost marinel txalupak zaintzen ari ziren, eta gainerako bederatziak etxolan lo zeuden. Islandiarrek inguratu egin zuten etxola. Haietako bat, isil-isilik, zaindari batengana hurbildu zen, eta armagabetu egin zuen. Bigarrenarengana zihoanean, euskaldunek ikusi egin zuten, eta zauritu. Islandiarrek, laguna laguntzera joan zirenean, «txiki-txiki egin zituzten txalupen zaindariak». Jarraian, etxolari egin zioten eraso; teilatua puskatu, eta marinel guztiak hil zituzten. Azkenean, lortu zuten nahi zutena: gorpuak biluztu, eta itsasoan hondoratu zituzten.





Íslenska



Español



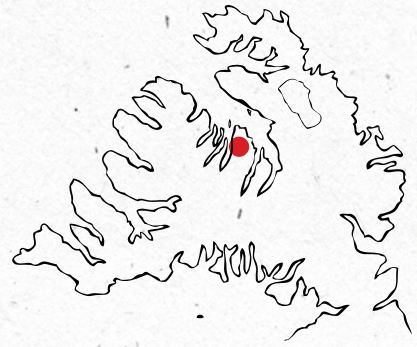
Euskara



English



www.baskavinir.is / www.1615.info



Ari Magnússon-en tropa



1615ean, Kristian IV.a zen Islandiako Errege, eta daniarrak Norvegiako iparraldera balea ehizatzeraz joan zitezela nahi zuen, bai eta Spitzbergen irlotara ere. Lehen Danimarkako itsasontziak 1615ean joan ziren hara. Une horretan daniar guda-ontziek euskal baleazaleak harrapatu zituzten, eta horrek hainbat gatazka sortu zituen. Erreforma luteranoarekin, Koroak Islandiako lursail asko bereganatu zituen. Probintziako gobernadoreak ikuskatzaile-lanetan aritzen ziren, eta, trukean, errentaren zati bat eskuratzen zuten. Gobernatzaileek, abokatuek zein gotzainek erosi egin nahi zituzten lursail haiek, eta langile fidelak nahi zituzten lursailak lantzeko. Hainbat lege onartu zituzten, langileekin lotuta istilurik sor ez zedin, eta bertakoei debekatu egin zieten atzerritarrentzat lan egitea. 1615eko apirilean, ediktu baten bidez, Erregeak galarazi egin zien islandiarrei euskal baleazaleekin harremanak izatea eta merkataritzan jardutea, eta legez kanpoko jo zuen euskaldunek islandiar uretan arrantza egitea. Ediktu horretan, gainera, euskaldunen itsasontziei eraso egiteko baimena ematen zien islandiarrei, bai eta euskaldunak nahi bezala hiltzeko ere.

Ari Magnússon Isafjörður eta Strandir probintzietako gobernadoreak ediktuan adierazitakoa bete beharra zeukan. Ari Magnússonek ere bazituen bere arrazoiak Erregearen haserrearen eta zigorraren beldur izateko, haren baimenik gabe diruaren truke baleak ehizatze baimena eman baitzuten euskaldunei. Beraz, bat-batean, aldatu egin zuen jokabidea, eta euskal baleazaleei aurre egiten hasi zen, indar guztiz. Urriaren 7an edo 8an, epaiketa bat antolatu zuen Súðavík-en; ez dakigu ordurako Dýrafjörður-eko gatazkaren berri ba ote zuen. Epaimahaia osatzen zuten hamabi epailek erabaki zuten hemezortzi naufragoa gaizkileak zirela, eta hiltzea merezi zutela. Epai hori 1615eko errege-ediktuan oinarrituta zegoen, bai eta Jónsbók Lege Kodeko lapurreta-delituari buruzko arauetan ere. Epai hartan, puztuta jaso zituzten euskaldunen eta islandiarren arteko harremanen xehetasunak. Ari gobernadoreak tropak biltzeko deia egin zuen, euskaldunei Æðey irlan eraso egiteko. Joaten ez zirenei isuna ezartzen zieten. Urriaren 10ean, 50 gizon inguru elkartu ziren Ögur-en.



